

مبانی اخلاق و تربیت نفس

(اخلاق فضیلت، کاربردی)

عسکر نصیرایی

سر شناسه: نصیرانی، عسکر، ۱۳۴۳

عنوان و نام پدید آور: مبانی اخلاق و تربیت نفس / مولف: عسکر نصیرانی

مشخصات نشر: بابل، مسجد مقدس محدثین، ۱۳۹۱

مشخصات ظاهری: ۲۱۶ صفحه.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۱۹۱۴-۹-۹

وضعیت فهرست نویسی: فیا

رده بندی کنگره: ۲۱۳۹۱ م ۲۵۰/۶۶ BP

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۶۳

شابک: ۲۹۰۰۶۲۶ ملی: ۲۹۰۰۶۲۶

انتشارات مسجد مقدس محدثین

نام کتاب: مبانی اخلاق و تربیت نفس

مؤلف: عسکر نصیرانی

ناشر: انتشارات مسجد مقدس محدثین بابل

چاپ: سوم، پاییز ۱۳۹۱ (چاپ اول این انتشارات) - بابل چاپخانه رضایی

حروفچینی: کانون فرهنگی مسجد مقدس محدثین

صفحه آرا: سیده فتانه هاشمی

طرح جلد: واحد طراحی گرافیک انتشارات، سجاد مهدی

شمارگان: ۲۰۰۰ قطع: وزیری

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۱۹۱۴-۹-۹

نشانی ناشر: بابل، خیابان شهید نواب صفوی، اشرفی ۱۰، جنب مسجد مقدس محدثین

مرکز پخش: فروشگاه محصولات فرهنگی مسجد مقدس محدثین.

تلفن: (۲۲۹۳۳۲۳-۲۲۰۸۹۶۱) - ۰۱۱۱

پایگاه اینترنتی: www.mohaddesin.ir

بهاء: ۴۲۰۰ تومان

(حق چاپ برای ناشر محفوظ است)

فهرست اجمالی مطالب

.....	مقدمه	۷
.....	فصل اول: مبانی علم اخلاق	۹
.....	تعریف اخلاق، اخلاق فضیلت، موضوع، هدف و فایده علم اخلاق، ضرورت اخلاق و تربیت دینی دلایل نیاز انسان به اخلاق	
.....	فصل دوم: شناخت نفس	۱۹
.....	تعریف نفس ماهیت نفس، اصالت نفس تجرد نفس، اقسام نفس، اساسی نفس، هوای نفس، قوای نفس، فواید قوای نفس و ...	
.....	فصل سوم: شناخت فضایل اخلاقی قوای نفس	۲۹
.....	ب - حکمت نظری و عملی ب - شجاعت ج - عفت - عدالت، اقسام عدالت، عدل الهی و ...	
.....	فصل چهارم: مراتب نفس	۴۰
.....	مراتب نفس و دیدگاه قرآن نفس مویله، نفس اناره، نفس لوامه، نفس ملهمه، نفس مطمئنه، و ...	
.....	فصل پنجم: کمال نفس	۶۰
.....	شناخت کمال نفس، کمال نهاده، انسان کامل، کمال بنداری، مقامهای چهار گانه مقربان، راه های شناخت کمال و ...	
.....	فصل ششم: اسباب و عوامل رشد و تکامل نفس (۱)	۶۶
.....	تعریف ایمان، اروع، ایمان الهی، تفاوت اسلام و ایمان، انواع ایمان، در جات ایمان، رابطه علم و ایمان و عمل، فواید تفکر، علم، فضیلت، طلب علم، عیون، تحصیل، برتری دانشمندان،	
.....	فصل هفتم: اسباب و عوامل رشد و تکامل نفس (۲)	۸۲
.....	یقین، صبر، اخلاص، ژهد توکل، رضا به قضا، شهادت، دوری از گناه	
.....	فصل هشتم: اسباب و عوامل رشد و تکامل نفس (۳)	۹۹
.....	انواع عبادت، ذکر تلاوت قرآن تفکر شکر تسبیح دعا - توبه - توبه تکبیر	
.....	فصل نهم: آسیب شناسی کمال نفس (۱) (مهلکات نفس)	۱۱۶
.....	(مهلکات قوه عقليه)	
.....	جزیره - مکر و حيله - نادانی و سفاهت - حیرت و تردید - شرک به خدا - ریا - وسوسه و خیال - ناامیدی ،	
.....	فصل دهم: آسیب شناسی کمال نفس (۲)	۱۲۹
.....	(مهلکات قوه غضبيه):	
.....	تهور - ترس - ایمنی از مکر - بی غیرتی - خشم - حسادت - عجب - کبر - تکبر - سرور	
.....	فصل یازدهم: آسیب شناسی کمال نفس (۳)	۱۵۲
.....	(مهلکات قوه شهویه: لغزش زبان):	
.....	غیبت، آثار غیبت، کفار و درمان غیبت، جواز غیبت، دروغ، آثار دروغ، جواز دروغ، اقسام دروغ، توبه و ...	
.....	فصل دوازدهم: آسیب شناسی کمال نفس (۴)	۱۶۲
.....	(مهلکات قوه شهویه):	
.....	اقسام شهوت، پر خوری، فواید گرمکنی، اخلاق اقتصادی و الگوی مصرف، حرام خواری، شهوت جنسی - دنیا دوستی مال دوستی فواید مال درمان مال، پیروی از هوای نفس، درمان پیروی از نفس - پیروی از شیطان ابزار شیطان و ...	
.....	فصل سیزدهم: اخلاق جنسی	۱۸۴
.....	دیدگاه ها در اخلاق جنسی الف - تریبی ب - افراطی، راهبردی، راه عفاف و نجات از طغیان شهوت، ازدواج، شرایط همسر شایسته،	
.....	منابع و مأخذ و موضوعات پژوهش	۲۰۷

مقدمه

مطالبی که در این کتاب بیان می شود، اشاراتی از خودشناسی و خودسازی است و آن دو، برای هر کسی که اراده سلوک و پویایی در راه حقیقت الهی و کمال نهایی را دارد، امری ضروری است و چنین افرادی هم هدایت یافته و هم هدایتگر و نفع رساننده اند، اما آنان که با خودشناسی و خودسازی کاری ندارند، قطعاً هدفی انسانی در زندگی ندارند و حتماً به خطا و بی راهه می روند و بلکه ضرر زننده اند؛ زیرا شخصیت هر فردی از زن و مرد، به اوصاف اخلاقی وی بر می گردد و آن به پیامبر اسلام (ص) را برترین انسان نمود و خالق سبحان او را ستود، به خاطر اخلاق نیک او بوسه ایاز و شخصیت ویژه او در قرآن کریم، با عنوان «خُلُقِ عَظِيمٍ»، «أسوه حسنه» و «رحمت عالمین» ذکر شده است.

روش این کتاب، بحث تربیت اخلاقی و معنوی و اخلاق نظری و عملی را در بر دارد، به توصیف خوبی ها و بدی ها، اخلاقی و اهاکارهای علمی و عملی در علم اخلاق و به روش توصیفی و هنجاری (اخلاق فضیلت) و کاربرد آن نیز پرداخته است تا مخاطبان گرامی، آشنا و متصف به فضایل و آگاه به رذایل گردند و با هدایت و تربیت نفس برای آنان روشن و آسان شود. نقش مهم علم اخلاق در اصلاح و تربیت نفس و نیز سازماندهی و نظم اجتماعی و زدودن موانع و مشکلات زندگی فردی و اجتماعی و خردگویی دلیل کافی برای ضرورت فراگیری علم اخلاق و آگاهی از آموزه های دینی می باشد.

نفس انسان، گوهر گرانبهائی است که ارزش آن برتر از کسمان زمین است و جز بهشتِ رضوان حضرت حق، بهایی برای آن نمی توان تعیین کرد؛ بنا بر این، نفس انسان همواره در دستبرد شیاطین و وسوسه های آن قرار می گیرد؛ چون رها کردن نفس در گشت انسان را در بر دارد. ارزش انسان به پاکی گوهر نفس است، چرا که تزکیه و پاکی نفس، راه پیروزی و رستگاری انسان می باشد و در صورت تحقق ارزش ها در انسان، او واجد تمام صفات و اسماء

الهی و خلیفه ی خدا در زمین^۱ و دارای بهترین صورت^۲، در هستی می شود، هر چند زشتی ها هم از او صادر می گردد^۳ و لیکن او موجودی برگزیده و انتخاب شده ی خدا است.^۴

دو علامه فرزانه و از مفاخر علم اخلاق شیعه، ملا محمد مهدی و ملا احمد نراقی (ره)، آموختن علم اخلاق را بر همه واجب عینی می دانند.^۵ اولین گامی که انسان باید به سوی کمال بردارد، شناخت نفس، این سرچشمه خیر و شر است که فضایل و رذایل از آن صادر می شوند.

مخایب گرامی!

حدود بیست سال قبل که از سوی خداوند تعالی به بیان درس علم اخلاق برای نسل جوان به ویژه در حوزه و دانشگاه توفیق یافتم، شیرین ترین لحظه های عمر خود را در تأثیر پذیری جوانان گرامی^۱، مسائل اخلاقی و معنوی دیده ام؛ گویا با بیان علم اخلاق، متن زندگی آنان مرور می گردد و گمشده خود را در روش خداوند تعالی روح باز می یابند، آیین زندگی و چگونه بودن و چگونه شدن و چگونه رفتن را بر این علم پیدا می کنند؛ همین امر و تشویق عزیزان، عزم را جزم نمود تا در سال ۱۳۸۲ مجموعه یادداشت هایی را که در تدریس به کار می گرفتم، در دو واحد درسی تنظیم کنم و از آیات و روایات و خال از إطاله کلام و اضافه پردازی به اصول و مبانی علم اخلاق و تربیت نفس و راهکارهای عملی انسانی، بیشترین بهره را به مخاطبان ارائه دهم. تمام سعی و تلاش خود را بر این قصد نهادم که از خود در شرح و بسط کلام کمتر بنویسم و عمده مطالب این مجموعه را به کتاب خدا و سنت اخلاقی دهم تا خوانندگان گرامی آب زلال معرفت نفس را از سر چشمه پاک آن بنوشند. در تابستان ۱۳۸۷، دومی چاپ دوم، تجدید نظر و اضافاتی صورت گرفت و در تابستان ۱۳۹۱ برای نوبت سوم به ویرایش و اصلاح و اضافات تازه آن پرداختم تا با چاپ سوم این کتاب، گام بهتری در خدمت به مخاطبان گرامی و جوانان اخلاقی و اهل تهذیب نفس برداشته باشم.

وَالسَّلَامُ عَلٰی مَنْ اتَّبَعَ الْهُدٰی

عسکر نصیرایی - تابستان ۱۳۹۰

۱- سوره انعام (۶)، آیه ۱۶۹.
۲- سوره نین (۹۵)، آیه ۲۰.
۳- سوره اعراف (۷)، آیه ۱۷۲.
۴- سوره طه (۲۰)، آیه ۱۳۱.
۵- معراج السعاده، ص ۶۵.